

Pajacai
Siužetas
Prologas

Prieš uždangą pasirodęs klounas Tonijus praneša, kad šiandien žiūrovai pamatys ne autoriaus fantaziją, ne melą arba apgaulę, bet tikrą gyvenimą. Atsitikimas, apie kurį pasakoja scena, yra tikrai buvęs įvykis, kuris giliai sujaudino autorių.

„Olia! Galit pradėt!“ – skelbia Prologas.

I Veiksmas

Kalabrija. Šventadienis. Minia džiaugsmingai sutinka atvykusią klajojančią komediantų trupę. Trupės šeimininkas Kanijus žada parodyti puikų vaidinimą. Vežime stovi jaunoji Kanijaus žmona Neda.

Tonijus nori padėti Nedai išlipti iš vežimo, tačiau ji nepastebi Tonijaus paslaugų. Pamačiusi minioje Silvijų, Neda greit nosisuka. Kanijus, manydamas, kad Tonijus ižeidė Nedą, šiukščiau ją pastumia. Tonijus prisiekia atkeršyti ižeidėjui.

Silvijus duoda draugui pinigų, prašydamas kartu su savo draugais nuvesti komediantus į smuklę. Tonijus eiti atsisako. Silvijaus draugas juokais pasako, kad Tonijus, matyt, nori likti su Neda vienu du. Kanijus piktai atsako, kad scena ir gyvenimas – ne tas pats. Scenoje – Pajacai. Kolombiną įsimylėjusius Arlekinus muša lazdomis, tačiau gyvenime Kanijus pasielgtų kitaip.

Kanijui išėjus minia išsiskirsto. Neda svajoja apie Silvijų. Galvodama apie savo paslaptį, ji prisimena vyro grasinimus. Tonijus, pasinaudojęs proga, prisipažįsta mylįs Nedą. Tačiau ji pajuokia Tonijų, primindama jam Kanijaus grasinimus. Iširdęs Tonijus nori pabučiuoti Nedą, bet ji uždrožia jam vytinę. Tonijus išeidamas prisiekia atkeršyti Nedai. Pasirodo Silvijus, jis įkalbinėja Nedą palikti komediantus ir bėgti kartu su juo. Neda dvejoja, prašo Silvijų ją palikti, bet pagaliau nusileidžia jo maldavimams.

Įsimylėjusiųjų susitikimą stebi Tonijus. Jis atveda Kanijų kaip tik tuo metu, kai Silvijus pasišalina. Įtūžęs Kanijus vejasi Silvijų, bet šiam pavyksta pasprukti. Nusiminęs Kanijus galvoja apie būsimą vaidinimą. Žmonėms nerūpi Pajaco jausmai. Pajacas, slėpdamas savo skausmą, turi juos linksminti ir juokinti.

„Juokis, Pajace, savo meilę praradęs...!“ – verkdamas sušunka Kanijus.

II Veiksmas

Vakaras. Komediantai ruošiasi spektakliui. Renkasi žmonės. Jie, gyvai besišnekučiuodami, stengiasi užimti geresnes vietas. Visi nekantriai laukia žadėtojo vaidinimo.

Vaidinama pjesė apie tai, kaip neištikima žmona kolombina apgaudinėja savo vyrą Pajacą. Pajacas yra išvykęs iš namų ir turįs grįžti tik ankstyvą rytą, „kai sugiedos pirmieji gaidžiai“. Kolombina puošiasi, belaukdama savo mylimojo: ilgai laukti netenka. Girdėti švelni serenada. Tai Arlekinas, ilgesingai dūsaudamas, dainuoja jai apie savo meilę. Kolombina duoda jam ženklą įeiti. Arlekinas gali būti ramus – vyro nėra namie. Bet įsimylėjusiems sutrukdo Tadėjus – Tonijus, atnešęs šeimininkei maisto. Arlekinas išvaro nelaiku atėjusį tarną ir sėdasi su savo mylimąja prie stalo. Tuo metu netikėtai grįžta Pajacas – Kanijus. Jį sukrečia kolombinos atsisveikinimo žodžiai Arlekinui – tokiais pat žodžiais Neda rytą išlydėjo Silvijų. Vaidinama pjesė tiek panaši į jo gyvenimą, jog Kanijus nebegali susivaldyti. Apakintas pavydo, Kanijus nuduria žmoną ir Silvijų. Kaip ir Prologe, Tonijus vėl kreipiasi į kalusytojus ir nuskamba garsioji frazė: „La commedia è finita!...“ („Komedija baigta!...“).